

Reconstruire 3D a Mormântului Hipogeu „cu banchet” la Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța

de Conf. Univ. Dr. George V Grigore

Având picturi din epoca împăratului Constantin cel Mare, fiind descoperit întâmplător în anul 1988 și prezentat publicului de curând într-o copie perfectă aflată la *Muzeul de Istorie Națională și Arheologie* din Constanța, Mormântul Hipogeu (construcție subterană cu destinație funerară) este una dintre cele mai mari moșteniri culturale ale Tomisului, dar și ale României. Deoarece accesul în cavoul pictat original este interzis vizitatorilor, specialiștii au apelat la o reconstrucție 3D, pentru ca orice turist și cercetător să-i poată admira frumusețea. Deși a fost descoperit încă din anul 1988, deabia acum, prin efortul conjugat al specialiștilor și iubitorilor de istorie și de frumos, misteriosul Mormânt Hipogeu „cu banchet” poate fi văzut de constănțeni, dar și de turiști.

În Constanța, în data de 25 februarie 1988 a fost descoperit un mormânt hipogeu, fost cavou de familie, construit în zona anticului oraș Tomis în secolul IV d.Hr. În urma cercetărilor s-a constatat două faze de depuneri funerare în acest mormânt. El este ornat cu o frescă reprezentând șapte personaje ce iau parte la un festin funerar, dar și reprezentări pictografice cu o serie de animale cu valoare simbolică: păuni, porumbei, potârnicși și un iepure, și alte motive tradiționale din secolul IV. Cavoul-hipogeu de la Tomis este considerat de către specialiști drept cel mai reprezentativ monument al ideologiei păgâne de la Dunărea de Jos. În acest complex se găsesc imaginile unor divinități păgâne (*Isis, Harpocrate, Hercule, Afrodita, Eros*; (*Isis,*

În mitologia egipteană, este zeița magiei și a vieții, a căsătoriei, simbolul armoniei matrimoniale și fidelității femeii față de soț. Soția și sora lui Osiris, fiica zeilor Geb și Nut și mama lui Horus, Isis este una din principalele divinitățienerate de vechii egipteni. Ea aparține *Eneadei de la Heliopolis*, iar în epoca elenistică a devenit protectoarea marinarilor. Numele ei s-ar putea traduce prin „*Regina tronului*”, ea fiind o personificare a tronului faraonului și a puterii regale. Era o imagine asemănătoare Fecioarei Maria, chiar mult mai puternică; *Harpocrate* a fost zeul tăcerii în mitologia greacă. După ce grecii, conduși de Alexandru cel Mare, au cucerit Egiptul, ei l-au adoptat pe zeul-copil egiptean Horus, care reprezenta Soarele nou-născut ce răsărea în fiecare zi. Statuile egiptene îl înfățișau pe Horus ca un băiat dezbrăcat cu un deget în gură, imagine inspirată de hieroglifa „copil”. Istoricii cred că, interpretând greșit semnul, grecii și romanii l-au făcut pe Harpocrate zeu al tăcerii și secretului. Dar adevărul este că El chiar era purtătorul secretului Lumilor). Aici mai apare și *Heracle* (cunoscut și sub numele de *Hercule* în limba română, sau *Hercules*), care este cel mai cunoscut erou din mitologia greacă, neîntrecut în forță și vitejie și care, după moarte, a fost primit în rândul zeilor devenind astfel nemuritor. Urmând percepțiile și trecând prin încercările la care a fost supus, el a putut face trecerea între murire și nemurire; era un exemplu de desăvârșire și evoluție. Urmează zeița frumuseții, *Afrodita* (numită și *Venus*), cea care este căsătorită cu zeul șchiop, hidosul Hefaistos, care era și fierarul zeilor. În privința nașterii ei există două variante: prima ar fi că este fiica lui Zeus și a Dionei, cealaltă spune că s-a născut din spuma mării. Cu toate că este căsătorită cu Hefaistos, a fost iubită de zeii Ares, zeul războiului, Dionysos, Hermes și Poseidon, precum și de muritorii de Anchises și Adonis; Eros, în mitologia greacă, apare ca zeul iubirii (*Cupidon* sau *Amor* în mitologia romană). Era fiul lui Hermes (Ares sau Zeus) și al Afroditei (Venus), și frate cu Anteros. Sub înfățișarea unui copil frumos, uneori înaripat, se ascundea un zeu temut. Cu săgețile lui care nu greșeau niciodată ținta,

Eros semăna chinurile mistuitoare ale dragostei atât printre zei, cât și în rândul muritorilor. Însăși Afrodita se ferea de fiul ei cel capricios și necruțător. Figura zeului Eros apare în numeroase episoade legate de Heracles, Apollo, Zeus etc. Cel mai cunoscut în constituie însă dragostea dintre Eros și Psyche. Toate aceste imagini de personaje cu rezonanțe zeiești apar alături de cea a defunctului și de scena așazisului banchet funerar, care conține elemente iconografice posibil creștine. Cavoul a fost decopertat în cursul unor lucrări edilitare executate pe faleza de nord-vest a portului de agrement Tomis, într-o zonă unde se mai descoperiseră morminte de epocă romană târzie. Cei care au făcut această descoperire sunt arheologii Constantin Chera și Virgil Lungu. Mormântul-cavou are un plan dreptunghiular și este prevăzut un mic culoar de acces. Ceea ce conferă acestui locaș o valoare cu totul desosebită este realizarea artistică a interiorului. Peste tencuiala care acoperă în totalitate materialul de construcție a fost pictată, în tehnica „al secco” (prin pictura *Al Secco* se înțelege un gen de pictură murală, cu caracter monumental ca și *Al Fresco*, dar, spre deosebire de aceasta, se execută pe tencuiala uscată, de unde îi vine și numele (*It. Secco=uscat*)), o amplă suită de reprezentări antropomorfe, zoomorfe și fitomorfe. Pe peretele de sud, deasupra intrării în cavou, este pictată în manieră naturalistă, într-o cromatică vie, o scenă care înfățișează patru porumbei încadrați de un decor vegetal, care beau apă dintr-o cupă. Peretele vestic comportă la rândul său o bogată decorație zoomorfă și fitomorfă. Se observă atenția și știința cu care pictorul antic a reușit să redea accentele de lumină și umbre purtate. Aflat în prezent la intersecția străzilor *Mircea cel Bătrân* și *Ștefan cel Mare*, Cavoul-hypogeu reprezintă un monument unic în România. Mormântul pictat este datat în jurul anului 330 d. Hr. Terenul pe care se află monumentul a fost solicitat după 1989 spre a fi retrocedat. Nefiind clară situația juridică a terenului, Primăria a scos din circuitul public zona respectivă, împrejmuid-o cu un gard și delimitând spațiul protejat din jurul cavoului. În anul 2004, Cavoul-hypogeu a intrat în programul „*Cultura 2000*”, în cadrul căruia s-au

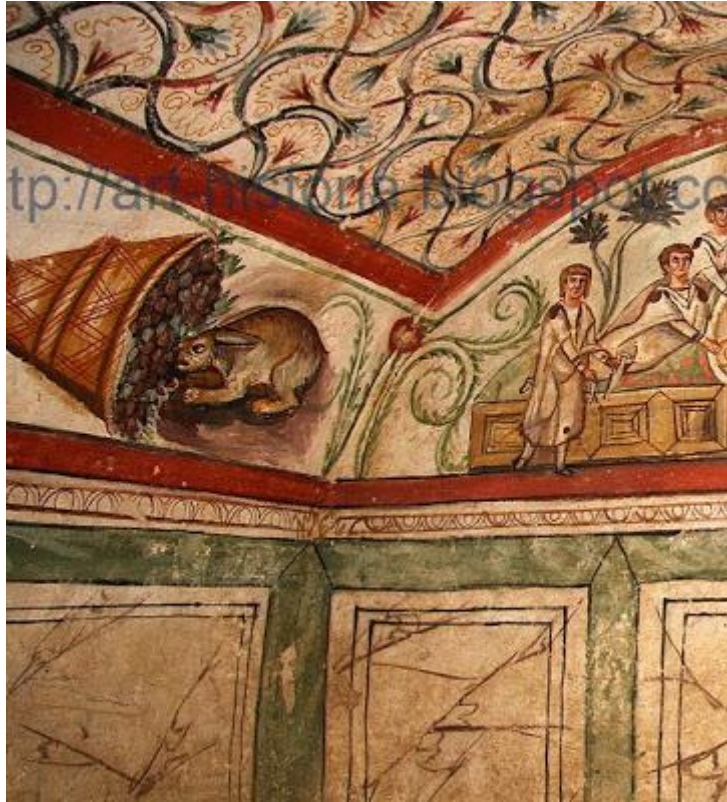
făcut observații extrem de amănunțite asupra picturii. În ciuda vechimii sale, monumentul s-a păstrat în condiții bune, fiind inspectat în mod regulat de arheologii de la MINAC: „*Încăperea este foarte solidă, construită cu piatră și cărămidă, și nu se observă deteriorări ale structurii cavoului, nici de atunci și nici în prezent*”, a declarat Constantin Chera. Pentru a se evita schimbările bruște de temperatură și umiditate, s-a construit un sas (încăpere intermediară între exterior și interior). Totodată, încă de la momentul descoperirii, mormântul a fost acoperit cu o baracă termoizolantă. Primele intervenții pentru restaurarea „in situ” a patromoniului arheologic existent aici au fost realizate în perioada 1992-1993 de către o echipă de specialiști de la firma „*Pro Patrimonio*”, coordonată de prof. Dan Mohanu, de la *Departamentul de Restaurări al Academiei de Arte* din București (tratarea periodică a suprafețelor interioare). Arheologii au dorit încă de la început să introducă în circuitul turistic monumentul, dar..., „*Accesul în interiorul cavoului nu poate fi făcut direct. Ar însemna să schimbăm permanent temperatura și umiditatea pentru păstrarea picturii murale*”, subliniază Chera. Din inventarul funerar al Cavoului-hypogeu fac parte obiecte care au aparținut unor defuncți, cum ar fi mărgelile poliedrice fațetate sau brățări de bronz din sârme răsucite, cu analogii în necropolele Scythiei Minor. Tomisul a fost înființat în secolul VI î.Hr., fiind una dintre cele mai înfloritoare cetăți de la malul Pontului Euxin (Marea Neagră, Marea Getică). Posibil ca numele ei să parvină de la marea regină Tomiris, a masageților (marea masă a geților), cea care l-a învins pe regele perșilor, Cyrus cel Mare. Istoricii susțin ideea înființării acestei cetăți de către coloniștii greci din Milet. Începând cu secolul I î.Hr. teritoriul cuprins între Dunăre și Mare a trecut sub stăpânirea romanilor. Despre traiul populației locale tomitane de la începutul erei creștine a scris în „*Tristia*” (Tristele) și în „*Epistolae ex Ponto*” însuși poetul Ovidiu (Publius Ovidius Naso), cel exilat în acest loc de către împăratul Octavian Augustus. Cu toate că liniștea cetății a fost de nenumărate ori tulburată de năvălirile popoarelor migratoare, aceasta a reușit să se refacă, devenind un

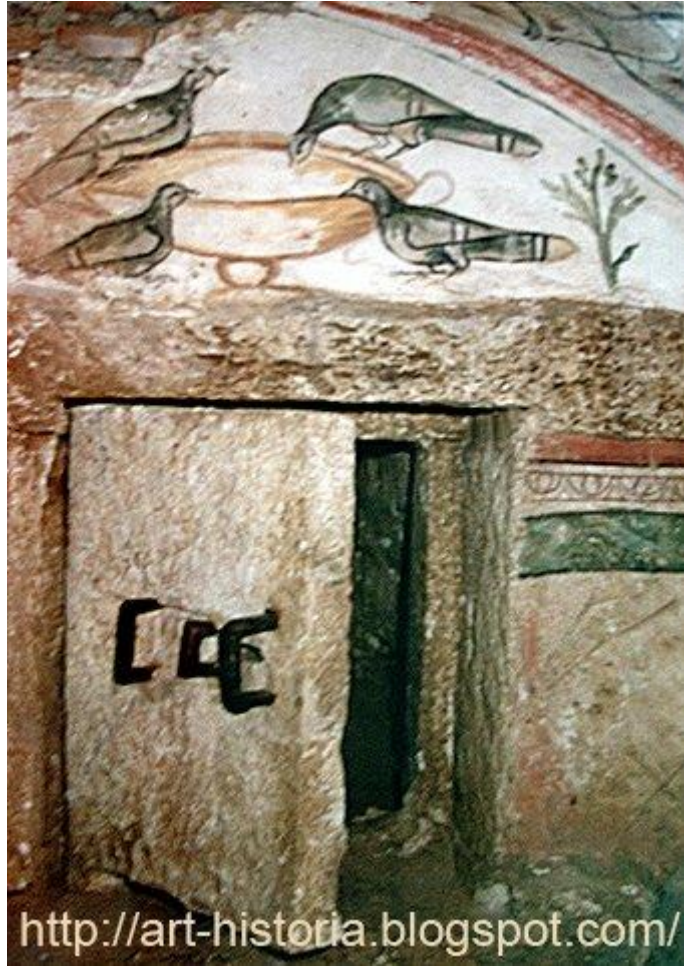
important centru economic și comercial. Tomisul a atins maximul de înflorire în timpul dinastiei Antoninilor și Severilor, în sec. II d. Hr., iar în anul 138 a devenit metropola Pontului.

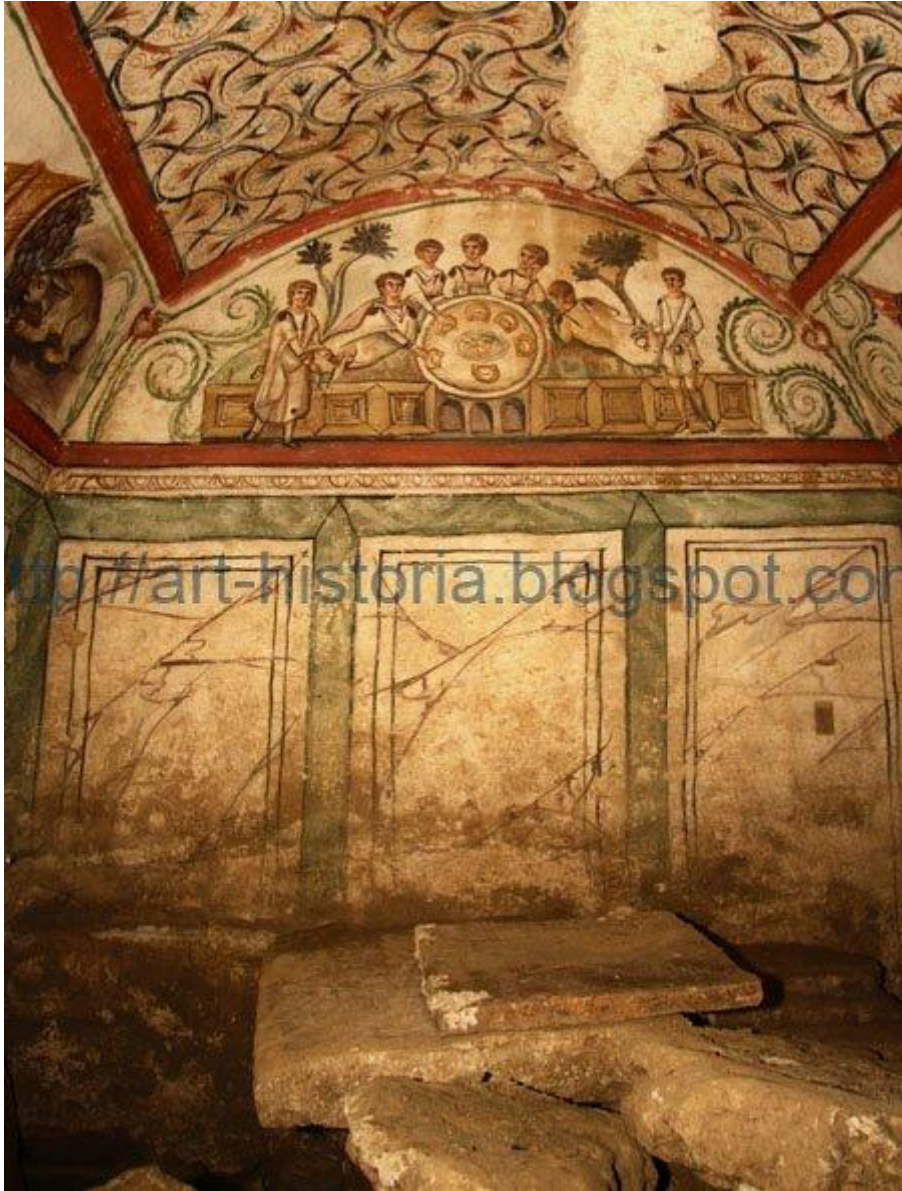
Pentru o protejare adecvată a Cavoului-hypogeu, dar și pentru punerea la dispoziția turiștilor a comorilor arheologice adăpostite aici, cercetătorii au hotărât o reconstrucție 3D a întregului monument în interiorul MINAC. Totul a început în anul 2006 când specialiștii *Institutului Național de Cercetare Optoelectronică* din Măgurele, județul Ilfov, au scanat cu laserul și fotografiat în detaliu comoara ce datează din secolul IV după Hristos. Apoi, după o muncă titanică de documentare, mormântul a fost reconstruit 3D, la o scară de 1 la 1, „bucățică cu bucățică”. *„Este prima dată în România. Este reconstruit 3D, în mărime naturală”*, a precizat Roxana Rădvan, reprezentant al *Institutului de Cercetare Optoelectronică*, șef departament INOE 2000. Mormântul hipogeu nu a fost vizitat niciodată de public, ci doar de cercetători, din motive temeinice. Deschiderea permanentă a sitului vechi de peste 1700 de ani ar fi dus la distrugerea sa. *„Este o intrare de 60/70 centimetri, un spațiu foarte îngust, cu foarte puțin aer, care s-ar vicia imediat de la respirația turiștilor”*, explică Gabriel Custurea, director MINAC. De această dată întreaga copie a mormântului este confecționată din polistiren. Suprafața sa a fost cimentuită și apoi pictată de artiști plastici din București. Reconstrucția este atât de fidelă încât ai impresia că mormântul a fost scos la suprafață și adus într-o sală de muzeu. Mormântul hipogeu, cu celebra frescă a banchetului funerar, va rămâne expus permanent la *Muzeul de Istorie și Arheologie din Constanța*. Bucuroși de reușită și încurajați de reacțiile pozitive ale turiștilor, specialiștii de la *Institutul din Măgurele* își propun pentru viitor să realizeze reconstrucția 3D și a *Ansamblului de Biserici Rupestre* de la Basarabi. Specialiștii spun că noile metode optoelectronice permit analize fizice și chimice non-invazive, perfect funcționale în șantierele arheologice.

Iată o nouă comoară istorică pusă în valoare de oameni cu inimă mare și cu simț patriotic. Nu putem decât să ne bucurăm și să privim siderați picturile vechi de peste 1700 de ani, ce par atât de proaspete și vii, de parcă acum câteva minute artistul și-a retras pensula de pe perete și privește contemplativ la opera-i milenară.

<http://art-historia.blogspot.com>

<http://art-historia.blogspot.com>

<http://art-historia.blogspot.com>

